

עירוב והוצאה

[א]

רשות הרבים

"אלה פקודי בני ישראל לבית אבתם כל פקודי המחנת לצבאתם שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים" (במדבר ב, לב)

ט"ז אמה או ששים רבוא

הנה כידוע נחלקו הראשונים מהי רשות הרבים, שלדעת רש"י בכמה דוכתי אין קרויה רה"ר אלא מקום שמהלכים בו ששים רבוא, וז"ל (עירובין ו, א ד"ה רה"ר) משמע רחב שש עשרה אמה, ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה, שהיה רשות הרבים שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש, דומה לדגלי מדבר, עכ"ל.

וכן כתב להלן (שם נט, א ד"ה עיר של יחיד) וז"ל שלא היו נכנסין בה תמיד ששים רבוא של בני אדם, ולא חשיבא רשות הרבים, דלא דמיא לדגלי מדבר, עכ"ל.

וכן מבואר בדבריו בשבת (ו, ב) דמקשינן התם בזה"ל ולחשוב נמי מדבר, דהא תניא איזו היא רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין והמדבר, אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שישראל שרויין במדבר כאן בזמן הזה, ופירש"י וז"ל דבזמן שהיו ישראל במדבר חשיבא רשות הרבים, ובזמן הזה אינו מקום הילוך לרבים, דהולכי מדברות לא שכיחי, עכ"ל. וכתבו בתוס' דמשמע קצת דאינה רה"ר אלא א"כ מצויין שם ששים רבוא, כפי שאירע במדבר.

אלא שהקשה ר"ת (עירובין ו, א) דאם כן נבעי טובא מששים רבוא דהא בדגלי מדבר היו טף ונשים לאין מספר, וכן היו ערב רב. וכתבו תוס' דלא גמרינן ממשכן אלא מילתא דכתיבא במספרם, עכ"ד.

ובריטב"א (שם) יישב דטף ונשים וערב רב לא חשיבי למיעל במנינא, כשם שלא היו במספר הפיקודים. [ונ"מ, דלפמ"ש"כ הריטב"א אין למנות בחשבון נשים וטף, אך לפמ"ש"כ תוס' ניתן למנות בחשבון אף נשים וטף].

עוד הקשה ר"ת דא"כ היכי משכחת לה עיר שהיתה של רבים בתחילתה, דהא ודאי מילתא דלא שכיחא היא שיתיישבו שם בתחילתה ששים רבוא, ולעולם לא משכחת לה אלא שהייתה בתחילתה עיר של יחיד, ובטלה דין משנתנו בעיר של רבים.

אכן הריטב"א יישב קושיא זו וז"ל דרש"י ז"ל אינו מצריך שיתיישבו בעיר ששים רבוא, אלא שיכנסו בה ששים רבוא, כאילו הכרכים והעיירות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילין בהם סוחרים וכיוצא בהם, ותדע שאף ירושלים לא היו בה ששים רבוא תדיר, ואעפ"כ יש בה משום רשות הרבים, אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה, ומעתה כל שבתחלתה נתיישבה ככרכים ושווקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים, עכ"ל.

והנה בב"י (או"ח, שמה) הביא דהרא"ש (פ"ק דעירובין, ח) כתב דברי רש"י ללא חולק, ומשמע דהכי סבירא ליה. וכן מבואר ממש"כ בפרק אין צדין (ביצה ג, ב) דאין לחוש שמא הביאו הגוי דרך רשות הרבים, דלא שכיח האידנא רשות הרבים דששים רבוא בוקעין בו, ואי ס"ל דלא בעינן ששים רבוא שכיח ושכיח הוא. וכן דעת הסמ"ג (לאוין סה יז, א), והסמ"ק (רפב, רצו), וספר התרומה (ריד), וברוקח (קעה), וכן כתבו

תוס' בריש שבת (הנ"ל) דמשמע קצת דאינה רשות הרבים אלא אם כן מצויין שם ששים רבוא כפי שהיה במדבר.

אלא שכתב דדעת הרמב"ם אינה כן, שהרי לא הזכיר תנאי זה בפ"ד, דז"ל (שבת יד, א) איזו היא רה"ר, מדברות ויערים ושווקים ודרכים המפולשין להן, **ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה, עכ"ל.**

ובמגיד משנה (שם) כתב דכן נמי דעת הרמב"ן (עירובין נט, א ד"ה מתני', וכן בשבת נו, א סוד"ה מתני') וכן דעת הרשב"א (בשו"ת א, תשכב). וכן הסכים המ"מ שכן אין לתנאי דששים רבוא רמז בגמרא ואינו עיקר.

וכן כתב בהגהות המרדכי בשבת, וכן בר"ן ריש במה אשה (כו, א מדפי הרי"ף ד"ה אבל קשה) כתב דלא מחזורא האי סברא, דהא לא מצינו שהזכירו חכמים ברשות הרבים דבעינן שיהו עוברים שם ששים רבוא בכל יום. ואמנם רש"י מפרש כן במקומות רבים, אם איתא דהכי הוא אי אפשר דלא משתמיט תלמודא לאדכורי הכי בחז דוכתא, וכן הסכים הריב"ש בתשובותיו (תה).

ובריטב"א (עירובין שם) כתב דדעת רוב הגאונים דלא בעינן ששים רבוא. ובמשכנות יעקב (או"ח, שכ) דן בהרחבה בכל צדדי ענין זה, וכתב דרבו המחמירים [- הרי"ף, הרמב"ם, ר"ת, רשב"ם, ראב"ן, רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, ר"ן, מגיד משנה, ריב"ש]. וכמה מגדולי בעלי התוס' [- הר"ש משאנץ, הר"י, ר"י הלוי, הר"ר מרדכי וריא"ז].

שיטת השו"ע

והנה בשו"ע או"ח (שמה, ז) הביא ש²תי שיטות אלו, וז"ל איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער, (ואין דלתותיו נעולות בלילה) הוי רשות הרבים. ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום, אינו רשות הרבים, עכ"ל.

וכתב בב"ה"ל (ד"ה שאין ששים) דמדבריו נראה דס"ל דלא בעינן ששים רבוא מדכתב דעה זו בשם י"א, [וכלל הוא דסתם וי"א הלכה כסתם].

אכן במג"א כתב דבמקום אחר (שג, יח) נראה בדבריו דס"ל כן להלכה, שכתב דיש לאסור על הנשים לצאת בתשטיטין, ועם זאת כתב דהאידינא נשי דידן נהגו לצאת בכל התשטיטין. וכתב דיש שאמרו דכיון שלא ישמעו, מוטב יהיו שוגגות ואל יהיו מזידות, ויש שלימדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן על פי השיטות שלא אסרו לצאת בתשטיטין לחצר שאינה מעורבת, **והשתא דלית לן רשות הרבים גמור הוה ליה כל רשות הרבים שלנו כרמלית, ודינו כחצר שאינה מעורבת, ומותר, עכ"ד.**

אולם רבותינו האחרונים כבר דחו ראיה זו, וכתבו דדבריו אלו נכתבו רק לבאר דעת המלמדים זכות, אך לדידה ס"ל דלא בעינן כלל ששים רבוא. וכפי שמוכח מכמה מקומות בדברי השו"ע דנקט בפשיטות דמן התורה איכא רה"ר אף בפחות מששים רבוא.

דהנה בסימן רנב כתב בפשיטות דלא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה בע"ש, וכתב המג"א דלדידן דלית לן רה"ר שרי. ואילו השו"ע גופיה אסר, וחזינן דס"ל דרה"ר דידן הוי רה"ר דאורייתא.

כמו כן בסימן שה כתב השו"ע כל אלו דאסורה הבהמה לצאת לרה"ר, וכתב המג"א דלכרמלית שרי, דכל שבחברו פטור אבל אסור, בבהמה מותר. ואילו השו"ע גופיה אסר.

וכן בסימן שצב גבי עיר של יחיד ונעשית של רבים, דפירש רש"י של יחיד שלא היו בה ששים רבוא ולבסוף נוספו בה דירין, והרמב"ם פירש דהיינו עיר שהיה קנין יחיד. ופשוט דהרמב"ם אזיל לשיטתו דלא ס"ל כלל לתנאי דששים רבוא, וכ"כ הגר"א בביאורו שם.

כמו כן השו"ע העתיק שם פירוש הרמב"ם, ופשוט דאזיל לשיטתו דהעתיק פרש"י בשם י"א, ולדינא לא ס"ל כן, דאי ס"ל להלכה כמש"כ המג"א היה לו להעתיק את פירוש רש"י. וכ"כ בעולת שבת בשם הכנה"ג, וכן באליה רבא ובתוספת שבת, דמהא דהביא השו"ע דעה הראשונה בסתמא משמע דדעתו כן. כמו כן במשכנות יעקב (הנ"ל) נקט בדעת השו"ע לחומרא.

סיכום השיטות

עוד כתב בביה"ל דמה שכתבו המג"א והט"ז דרוב הפוסקים ס"ל כדעת הי"א, אין זה נכון דאמנם כפי שהעתיק הב"י בקצרה את עקרי השיטות היו סבורים דאך אלו הדעות החלוקות בזה, אולם כאשר נבדק ענין זה בפוסקים מצאנו כי רבים מגדולי הראשונים מחמירים בענין זה. ודעת המקילין בזה הביא בשם הבה"ג [ובבה"ג שלפנינו ליתא], ורש"י בעירובין (ו, א. נט, א) וכן בסמ"ג, ובסמ"ק, ובספר התרומה, ורבינו מאיר, הרוקח, תוס' בפרק במה אשה, הרא"ש פ"ק דעירובין, או"ז, והטור ורי"ו.

אכן לעומת זאת רבים מהפוסקים סבורים דמקום המפולש ורבים בוקעים בו הוי רה"ר מן התורה לכל דבר, ולא בעינן ששים רבוא. הלא המה הרמב"ם ור"ת, רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, מ"מ, ר"ן בפרק במה אשה. ובהגהות המרדכי לשבת. וכן דעת הרשב"ם [הובא בהגה"ה פ"ק דשבת בשם הרשב"ם בדין האסקופה דהחמיר שם טובא כנגד דינא דגמרא, וכתב דאין לנו וכו' ויבוא לידי איסור תורה עיי"ש. הרי דס"ל דאף בזה"ז דאין בנמצא ששים רבוא מ"מ איכא גוונא דרה"ר]. וכן דעת היראים [שלא הזכיר כלל דמתנאי רה"ר דבעינן ששים רבוא]. וכן דעת הריב"ש, והמאירי פ"ו דשבת. וראה בריטב"א (עירובין פרק כיצד מעברין) שכתב דאף רוב הגאונים סבורים כן.

גזירה דרבה

עוד כתב הביה"ל להוכיח דהלכה כהני דס"ל דלא בעינן ששים רבוא, דהא גזרו חז"ל שלא לתקוע בשבת, וכן שלא לקרא מגילה, ומטעם זה ביטלו מצות עשה דאורייתא בכלל ישראל בכדי למנוע חילול שבת, אילו יביא אותו אצל חכם וילמדנו, ואי נימא דליכא איסור אלא כשיש באותה העיר ששים רבוא, אם כן אין הדבר מצוי כלל, כי אם בעיר יחידה בעולם. ולכן **בוודאי דיש להחמיר כסברא ראשונה.**

עירוב ברה"ר

אכן כתב הביה"ל דאין בידנו כח למחות ביד המקילין, היות והם סומכים על הפוסקים העומדים בשיטת הבה"ג ורש"י הנ"ל, אך בוודאי כל ירא שמים יש לו להחמיר לעצמו דבזמנינו איכא רה"ר מן התורה, ולכן אין לסמוך על עירוב עם צורת הפתח, אלא בעינן דווקא דלתות וכפי שנתבאר לקמן (שסד) במשנ"ב ובביה"ל.

דעת הערוך השלחן

ובערוך השולחן (או"ח שמה, יז) הביא שיטות המקילין בזה, וכתב דעל פי שיטה זו נסמך היתר העירובין שבמדינותינו, היות ובערים שלנו אין ששים רבוא עוברים אין נחשבים כרה"ר, ומשו"ה מהניא בהו צורת הפתח, דהא לדעה ראשונה כיון דרחובות שלנו רחבים ט"ז אמה, אין כלל היתר לטלטל בהם דנחשבים כרה"ר לכל דבר, ובעינן דלתות הננעלות בלילה.

והנה בט"ז (ו) ובמג"א (ז) כתבו דדעת רוב הפוסקים כשיטה זו. אמנם אחד מהגדולים בדור שלפנינו (ה"ה בעל המשכנות יעקב) הרעיש את העולם על העירובין שלנו, והראה בעליל כי האוסרים רבים מהמקילים, ומה שמפרשי השו"ע לא הביאום זאת מפני שלא ראו כי לא נדפסו בימיהם. אכן מה תועלת יש באריכות אחר שהעירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל מאות שנים קודם לכן על סמך היתר זה, **וכאלו בת קול יצא דהלכה כשיטה זו**, ואם באנו לעכב לא זו בלבד שלא יצייתו לנו, אלא ידמונו כמשתגעים שדבר זה נתפשט

בכל ישראל, דהאידינא אין לנו רשות הרבים אלא בערים ספורות גדולות בעולם, כערי מלוכה שיש בהם ששים רבוא, אך בערים שלנו לא אשכחנא, והיות ומצוה וחובה ללמד זכות עבור כלל ישראל, שמתי ליבי להמציא היתר נכון כפי שיתבאר בס"ד, [יעו' בדבריו בהרחבה שמצא היתר לכך].

עירוב בברוקלין

הנה כידוע דנו הפוסקים האם ניתן לערב בעיר גדולה כעיירת ברוקלין והדומה לה, דדעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה או"ח א, קלט. ד, פז. ועוד) לאסור זאת בתוקף, היות ועיירה זו הוי רה"ר דאורייתא לא מהני בה צוה"פ, דצוה"פ לא מהניא אלא במקום דאינו רה"ר דאורייתא, דבדאורייתא לא מהני כלל צוה"פ, ואינו נעשה רה"ר אא"כ דלתותיה נעולות, או שמחיצותיה שלמות.

אי סגי ששים רבוא בכל העיר או אף באותו רחוב

אכן כתב הגר"מ פ"פ זצ"ל (א קלט, ה) דאף להני דס"ל דאין רה"ר אא"כ יש בה ששים רבוא, מכל מקום זה ברור דלא בעינן שבכל רחוב יחלפו בכל יום ששים רבוא, אלא סגי שיהיו בעיר בכללות ששים רבוא, וכן מבואר ברש"י (עירובין ו, ב) שכתב דרה"ר משמע שהיא רחבה ט"ז אמה, ועיר שמצויין בה ששים רבוא, וכן כתב הרא"ש שם. וכן בעירובין (נט, א) כתב רש"י דשיעור ששים רבוא אינו אלא על העיר עיי"ש.

ולאור זאת תמה על דברי השו"ע (או"ח שמה, ז) שכתב בשיטת הי"א דכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינה רה"ר, דלא נמצא לשון זה בדברי בעלי שיטה זו. ועוד הלא למדו זאת מדגלי מדבר, ומסתבר דלא היו עוברים ששים רבוא כולם בכל רחוב ורחוב, אלא היו במחנה שהיה י"ב מיל על י"ב מיל ומכיל ששים רבוא. ויש ללמוד מזה דכל עיר אשר שטחה כזה וכ"ש פחות מזה, ויש בה ששים רבוא אף שאין עוברים בה ששים רבוא בכל רחוב ורחוב, מ"מ דינם כרה"ר.

ובדבריו שם העלה דיתכן לומר דלא בעינן אף שיהיו חולפים ששים רבוא ברחובות, אלא אפשר לצרף אף אלו שבבתים. אך דחה זאת דלא מסתבר לצרף אף אלו שבאהלים, אלא ילפינן שיעור ששים רבוא שיהיו ברחובות. וכן אפשר דאמדו כי הכמות הכוללת שהיו במדבר יחד עם הנשים והטף בחוצות הייתה ששים רבוא, אכן אין ללמוד מדגלי מדבר דבעינן שיחלפו בכל רחוב ורחוב ששים רבוא.

והדעת נותנת דאף עיר שאין דרים בה ששים רבוא, אך כאשר נצרף למנין את הנכנסים בתוכה בכל יום ישנם ששים רבוא, מ"מ חשיבא רה"ר בכך דמאי שנא.

וזהו כוונת רש"י (עירובין נט, ב) במש"כ דלא היו נכנסין בה תמיד ששים רבוא בני אדם, דהשמיענו דאין צריך שתהא כמות התושבים ששים רבוא דווקא, אלא סגי אם אף בצירוף הנכנסים הם ששים רבוא דבכך הו"ר רה"ר, אך מנא לן למילף דניבעי ששים רבוא שיעברו בכל יום בכל רחוב.

ומכא טענות אלו הסיק הגר"מ פ"פ (או"ח ד, פז) דהיות והעיר ברוקלין מלאה אוכלוסין, ואפשר שהיא יותר מי"ב מיל על י"ב מיל, צריך לשער בשטח י"ב מיל אם נמצאים שם כמות כה מרובה של אנשים בכל רחובות הי"ב מיל במנין ששים רבוא, דבכגון דא הוי רה"ר לכל דבר אף להני דס"ל דבעינן ששים רבוא, ונוהגין כמותן.

והוסיף וז"ל ואולי אחד מארבעה או אחד מחמשה אינשי נמצאו ברחובות, ואם בשיעור די"ב מיל על י"ב מיל לא יהיו סך דיורין שמהן תהיה האומדנא דבחוצות ימצאו ששים רבוא אינו רה"ר. אבל בנוא יארק וברוקלין שאיכא בתים גדולים שבבית אחד ישנם הרבה דיורין שהוא בשטח קטן מאד על הארץ, ואיכא בתים שנמצאו דיורים אפילו יותר מד' מאות משפחות, הרי בשטח קטן טובא אפשר שיהיו הסך ששים רבוא שנמצא בחוצות צריך לרש"י ותוס', דבדגלי מדבר הא היו רק אהלים שטוחים על פני הארץ שלכן היה זה בסך גדול די"ב מיל על י"ב מיל, עכ"ל.

ובתשובה שאחריה הוסיף (פח) וז"ל דכל זה כתב לפני שידע המציאות של מספר האוכלוסיא בברוקלין, אבל עכשיו נודענו במפה שניתן מהעיריה, ונמצא שכל ברוקלין הוא רק י"ב מיל על י"ב מיל וקצת יותר, ודרים שם

בקביעות קרוב לשלשה מיליון, ועוברים ושבים ממקומות אחרים למסחר ולהתראות עם קרובים ולעבודה קבועה קרוב למיליון, שא"כ יש ממש יותר הרבה מששים רבוא ברחובות שודאי בהי"ב מיל על י"ב מיל יש ג"כ יותר מששים רבוא. וא"כ הוא רה"ר דאורייתא דודאי אין לתקן עירובין מדינא, עכ"ל.

מחיצות בברוקלין

עוד מצינו שנשאל הגרמ"פ (אגרות משה או"ח א, קלח) דשמא ניתן להתיר עירוב ע"י מחיצות הנקבעות מכח ההלכה דפי תקרה יורד וסותם, מחמת העלעוואטאר שהרכבת נוסעת עליו, ועי"ז להחשיב חלק גדול מהעיר ברוקלין כמוקפת מחיצות, משום שבג' רוחות מוקפת ים ונהר, וגידודי הים והנהר נעשו בבנין ע"י אדם, ולא מבטלי רבים המחיצות, ונותר רוח אחת בלבד דאמרינן גבה פי תקרה לדינא דהלכה כרב אף בב' רוחות כמין גאם.

והשיב על כך דאין לדון בזה דין פי תקרה להחשיבו כמחיצה מכמה טעמים, ונביא אחד מהם, דהא מסיק בגמרא (עירובין צה, סוכה יט) משמיה דרבא דע"כ לא קאמר רב התם אלא דהני מחיצות לאכסדרה עבידי, אך הכא דהני מחיצות לאו לסוכה עבידי לא. ופירש"י וז"ל ואילו מחיצה מעלייתא היא הוי סמכין עליה, אך לאכשורי ע"י גוד אחית לא, דכי אגמריה רחמנא למשה גוד אחית במחיצה העשויה לחלל שלה אגמריה, ולא לחוצה לה, עכ"ל.

ומעתה פשוט הדבר דהעלעוועטאר שלא נעשה לרה"ר אינה נחשבת מחיצה לרה"ר מדין פי תקרה, אף אילו היה נחשב מחיצה לתחת העלעוואטאר מדין פי תקרה לדעת רבא דהלכה כמותו, כדהתם דהוי מחיצה לאכסדרה ואינה מחיצה לסוכה. וראה שהרצי"ב בדבריו שם בטעמים נוספים, ואכמ"ל.

דעת המקילין

והנה דעת המקילין (משנה הלכות ה, קסה) לערב בעיר בורו פארק ופלטבוש, מבוססת על הא דהזכיר בשו"ת אגרו"מ (שם) דבברוקלין ישנם ג' מחיצות שלמות דמה"ט אינה נחשבת רה"ר מדאורייתא, ושפיר ניתן לסמוך על צורת הפתח.

ובמשנה הלכות (שם) הוסיף דהמחיצות הללו הינם מחיצות אמיתיות ולא דמיוניות, ובעצמו הלך לברר את המציאות עם רבנים חשובים ותלמידי ישיבות. ואכן לפני כעשרים שנה העיד הגאון ר' מיכאל דוב ווייסמאנדעל והרה"ג רצ"ה אייזענשטאט ז"ל כי בררו שישנם ג' מחיצות הנעשות בידי אדם סביב ברוקלין, אלא שטענו דיש לסמוך על העליועטאר מצד הרביעי, ועל כך פקפק מרן הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל (בספרו אגרו"מ או"ח, קלח) דאין לצרף דופן מדין פי תקרה יורד וסותם, ומזה משמע דלא פקפק על גוף המחיצות, והלא במילתא דעבידא לאיגלויי אף עד אחד מהימן, וכ"ש בזה דגלוי לכל הוא.

אלא דצ"ע דמאחר והודה הגרמ"פ דברוקלין נחשבת מוקפת בג' מחיצות, אם כן מדוע התנגד בכל תוקף שלא יעשו עירוב בעיר פלאטבוש. וכתב במשנה הלכות כי שוחח בענין עם הגרמ"פ ואמר לו דאכן יכול לעשות עירוב בעיר בורו פארק, וכך הדפיס בספרו. אולם צ"ע מאי שנא בורו פארק מפלאטבוש.

[ב]

הוצאת סידורים מבית הכנסת ע"י קטן

והנה בעיקר נדון גדר רה"ר בזמנינו ישנה נ"מ מצויה, אודות המנהג הנפוץ שהקטנים היו מביאים סידורים לביהכ"נ, אף במקום שאין עירוב.

ולכאורה הלא קי"ל (שו"ע או"ח שמג, א) דקטן האוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, אך אביו מצווה לגעור בו ולהפרישו מאיסור דאורייתא. ואילו להאכילו בידיים אסור אף דברים האסורים מדברי סופרים.

ובביה"ל כתב דאמנם דעת הרשב"א (יבמות קיד, א) והר"ן (יומא רי"פ יום הכיפורים) דבדבר שאינו אסור אלא מדרבנן מותר אף לספות לקטן בידים במקום שהדבר לצורך הקטן. אך השו"ע סתם לדינא כדעת החולקים האוסרים בכל גווני.

אולם על פי דברי הרשב"א הללו העלה הגרע"א (בשו"ת מהדו"ק, טו) להתיר טלטול ספרים לביהכ"נ ע"י קטן במקום שאין עירוב, ובלבד שיקחם לביהכ"נ לצורך עצמו על מנת להתפלל ולשמוע קריאת התורה, ואגב זאת יצטרף הגדול עמו להתפלל. אך לצורך הגדול בוודאי דאסור אף באיסור דרבנן כמבואר בר"ן וברשב"א.

והנה בטעם הדבר כבר כתב הרשב"א, דחיישינן דילמא אתי למיסרך, היינו שירגיל עצמו לכך, וימשיך בהרגלו אף כאשר יגדל. ומקור דבריו הוא בגמ' בשבת (קלט, א) דאיתא בזה"ל מכריז ר"ס האי מאן דבעי למיזרע כשותא בכרמא ליזרע, רב עמרם חסידא מנגיד עילויה, רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה, וליתן ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך, עכ"ל. הרי לן דאסור שהקטן יעשה עבור הגדול איסור דרבנן, מחשש דילמא אתי למיסרך. וכתב הרשב"א (שם) דלא אמרו ההיא טעמא דאתי למיסרך אלא בדבר שאינו לצורך התינוק אלא לצורך הגדול, כההיא דרב משרשיא דזריעת הכשות הייתה לצורך רב משרשיא ולא לצורך הקטן.

והוכיח כדבריו מהא דאמרינן (עירובין מ, ב) גבי זמן ביום הכפורים אם אומרו בכוס, היכי ליעביד ליטעמיה לינוקא אתי למיסרך. וקשה דהיכי חיישינן להכי, והלא אנו מאכילין את התינוקות ביוה"כ, וכדאמרינן (יומא עז, ב) מעשה בשמאי שלא רצה להאכיל בידו אחת וגזרו עליו להאכיל בשתי ידיו, ובהכרח דהתם משום צרכו דתינוק, ולצרכו לא חיישינן למיסרך סרוכי, אך לצורך הגדול כההיא דכשותא א"נ כההיא דכוס של ברכה אסור.

אכן מה שהוציא הגרע"א מדברי הרשב"א להלכה הוא פלא, שהרי הרשב"א בתשובה (ג, ריד) כתב דכל זה להלכה ולא למעשה. ויתכן דהגרע"א ראה את דברי הר"ן שהביא בשם הרשב"א, והלא הר"ן לא הזכיר בשמו דאינו למעשה.

שבות דשבות

וכתב הט"ז (או"ח שמו, ו) דמשמע במרדכי דיש להתיר להביא מפתח ע"י תינוק כמו שמותר ע"י עכו"ם, ואמנם בפרק חרש (שבת קלט, א) איתא דנאבדו המפתחות, וא"ר פדת לידבר תינוק לשם וימצאנו, ומשמע דאסור להביא את התינוק בידים לשם כדאמרינן התם דליספו בידים אסור, י"ל דהתם מיירי ברה"ר דאורייתא, אך אנו אין לנו אלא כרמלית דרבנן.

ובפרי מגדים (משבצות זהב שם) כתב דאפשר דיש להתיר לצורך מצוה לבית הכנסת, כשם שהתירו שבות דשבות ע"י עכו"ם במקום מצוה כמבואר בסימן שז, ה וכן בסימן שכה, י. והוסיף דלפי"ז ה"ה דשרי לומר לתינוק להביא סידור וחומש לבית הכנסת במקום שאין עירוב.

וראה שם שכתב דלא דמי זה לזה וצ"ע. אך לכאורה דבריו תמוהים דמה ה"ה לדמותם, הא הכא ליכא כלל שבות דשבות, אלא איכא איסור ספיה בידים לקטן באיסור דרבנן.

קטן כמתעסק

ובחידושי הרי"ם (בתשובותיו או"ח, ג) כתב להתיר זאת מטעמא דקטן חשיב כמתעסק, משום שאין לו כח המחשבה. ואמנם מבואר בחולין (יג, א) דהיכא דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אית ליה מחשבה, אכן קי"ל (שבת ה, ב) דהמפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהם והוציאם פטור, דלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, והרי אינו חייב משום הוצאה א"כ היתה עקירה על דעת הנחה ברשות הרבים. ואם כן לענין זה קטן בשעה שנוטל את החפץ בידו ברשות היחיד, אין בכך מעשה כלל אלא מחשבה, דהא לא ניכר כלל בבירור דהעקירה הינה על דעת להוציא לרה"ר. ואף אם יאמר בפירוש שברצונו להוציא, מ"מ אין כאן אלא

מחשבה גרידא דלית להו. וכן המעביר ד' אמות ברשות הרבים דבעינן נמי עקירה על דעת להעביר ד' אמות ולהניח, ובלא"ה לא מחייב, וממילא ליכא גבי קטן איסור תורה.

ואין לומר דהיות ומוציא לרשות הרבים איגלאי מילתא דהיתה העקירה על דעת כן וחשיב מעשה המוכיח, זה אינו דהא אף בגדול פליגי רשב"ג ורבנן אי אמרינן הוכיח סופו על תחילתו (חולין לט, ב), ואף לרשב"ג דאמר הוכיח סופו היינו במקום שהמחשבה היתה מועילה, דבהא איגלאי מילתא דמחשבתו היתה על דעת כן, אך בקטן דכל זמן שאינו עושה מעשה המורה בבירור לא מהניא מחשבתו כלל אף שאומר בפירוש שעושה על דעת כן, וא"כ ברור דלא שייך לומר הוכיח סופו כיון דבשעת העקירה לא היה מעשה כנ"ל. וא"כ אין לדמות כלל גבי קטן הוצאה ומעביר, לאוכל נבילות או לשאר איסורי שבת, כיון דבהא לא אשכחנא כלל בקטן איסור דאורייתא.

חילוק בין העברת ד"א להוצאה

אולם יש להעיר בהא דנקט דאין נ"מ בין מעביר ד' אמות למוציא מרשות לרשות לענין דינא דמפנה חפציו, דלכאורה דבריו תלויים בפלוגתת רש"י ותוס'. דהנה בגמ' (סוכה מג, א) מבואר דאין נוטלין לולב בשבת מחשש שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, וכתב רש"י דהוא הדין דמצי למימר ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא שברוב מקומות וענינים אמרינן יש לחוש להעברת ארבע אמות, ואין לחוש להוצאה, כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה, דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא, ויש כאן איסור העברה ברשות הרבים, או הגביהו על מנת ליטלו ולא להוציאו, ונמלך להוציאו פטור משום הוצאה, אם לא עמד לפוש בינתים, כדאמרינן במסכת שבת (ה, ב).

הרי מבואר בדבריו דדוקא בהוצאה אמרינן דבעינן שהעקירה תהיה על דעת להוציאו, אך בהעברת ד"א לא בעינן דהעקירה הראשונה תהא על דעת להעבירו.

אולם התוס' (שם) חולקים עליו וז"ל וטעם זה לא יתכן דגבי העברה נמי אם מתחילה נטלו על מנת שלא להעבירו ארבע אמות, אף על פי שהעבירו אחרי כן לא מיחייב אם לא עמד לפוש בינתים.

ובספר כפות תמרים (שם) ביאר דס"ל לרש"י דדוקא גבי המוציא לרה"ר מרה"י איתא להך דינא, משום דמלאכת הוצאה מרה"י לרה"ר ממשכן גמרינן לה ובעינן דלהוי ההוצאה דומיא דמשכן, אך העברת ד"א ברה"ר דחייב לא ילפינן לה ממשכן אלא גמרא גמירי לה כדאיתא בשבת (צו, ב) הלכך אע"פ שהעקירה הראשונה לא היתה במטרה להעביר ד"א ונמלך והעבירן אפ"ה חייב.

ויתכן לבאר באופן אחר, דגדר הוצאה הוא שינוי רשות החפץ, ולכן בעינן לכוון בשעת העקירה, שהיא תחילת המלאכה, דעושה כן על דעת להוציאו, אך גדר העברת ד"א היא מעשה הטלטול, וא"כ אף אם אינו מכוון להעביר ד"א בשעת העקירה, אלא עושה כן על דעת לפנותו ממקום למקום חייב, שכן סו"ס כיוון להתחלת מעשה טלטול, ואכמ"ל.

אכן מבואר בראשונים (רמב"ם שבת יב, ה, רמב"ן שבת עג, א, בעה"מ שבת לו, ב מדפי הרי"ף ריטב"א שבת עד, א ועוד) דגדר ההל"מ בהעברת ד"א הוא דהוי כהוצאה מרשות לרשות, דד"א הוי מקומו של אדם, וכשמעביר החפץ ד"א נמצא מוציאו מרשותו לרה"ר, ולדבריהם פשוט דאין לחלק בין הוצאה למעביר ד"א.

שביתת קטנים

והנה בריש פ' מי שהחשיך (קנג, א) איתא דמי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי או לחמור, ואם אין חמור נותנו לחשו"ו, ופריך הא איכא שביתת בהמתו, ומשני נותנו עליו כשהוא מהלך וכו'. ובקטן לא הזכיר כלל בש"ס דצריך ליתן לו כשהוא מהלך.

והק' הרשב"א דהלא אסור לספות לקטן איסור בידים מה"ת. וביאר הרשב"א דאכן אף בחש"ו צריך ליתן כשהוא מהלך. ומבואר בדבריו דלא כדברי החי' הרי"ם הנ"ל, דהא לדברי חי' הרי"ם אין איסור הוצאה לקטן, משום שאינו עוקר על דעת להוציא או להעביר ד"א ברה"ר, ואין צורך לדידה ליתן עליו כשמהלך.

ואכן בחי' הרי"ם עמד על כך, וכתב דדברי הרשב"א דחוקים טובא, דלמה לא אמרו בש"ס כן, ועוד שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא הזכירו כלל דאיירי שנותן עליו כשהוא מהלך, אלא ע"כ דבחש"ו לענין מעביר והכנסה לעולם אין כאן אלא איסור דרבנן, והוי כנותנו עליו כשהוא מהלך דלא חשיב עקירה משעה ראשונה לכך.